

Advies minimumdoelen

Advies op eigen initiatief over de invoering van minimumdoelen in het (buiten-)gewoon basisonderwijs

NOOZO | info@noozo.be | 02 274 00 31 | www.noozo.be
Vooruitgangstraat 323 bus 7, 1030 Brussel
Ondernemingsnr. 0778291475 | RPR Brussel

Advies Minimumdoelen

Advies op eigen initiatief aan:

Zuhal Demir, Vlaams minister van Onderwijs, Justitie en Werk

Datum van publicatie: 28 november 2025

Contactpersonen: Veronique Deblon | veronique@noozo.be
Bram Bogaerts | bram@noozo.be

Inhoud

1. Samenvatting	4
2. Situering	9
3. Randvoorwaarden	11
4. Gelijke onderwijskansen in een inclusief onderwijssysteem	12
5. Vroegtijdige interventie	14
6. Haalbare en inclusieve minimumdoelen	15
7. Onderwijstijd	17
8. Aangepast en gedifferentieerd evaluatiebeleid	19
9. Versterking brede basiszorg, verhoogde zorg en leersteun.....	22
10. Minimumdoelen in de taalafdeling Nederlands- Vlaamse Gebarentaal	25
11. Begrippenlijst.....	28
12. Eindnoten	32

1. Samenvatting

Vanaf 1 september 2025 komen er in het (buiten-) gewoon basisonderwijs **nieuwe minimumdoelen** op het einde van het kleuteronderwijs, het 4de jaar lager onderwijs en het einde van het lager onderwijs.

We volgen de stelling dat een goed leerklimaat essentieel is om te leren. Ook leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften hebben recht op gelijke kansen binnen een uitdagend curriculum en kwaliteitsvol onderwijs. Minimumdoelen kunnen emanciperend werken door te vermijden dat er te lage verwachtingen worden gesteld. NOOZO vreest wel dat ze beperkend zijn wanneer randvoorwaarden onvoldoende versterkt worden, zoals:

- brede basiszorg;
- verhoogde zorg met inbegrip van redelijke aanpassingen (REDICODIS);
- differentiatie als basishouding met aandacht voor zowel verschillen tussen leerlingen als wat hen samenhoudt;
- aangepaste evaluatie en didactisch materiaal;
- expertise en leersteun.

NOOZO vraagt om minimumdoelen die zodanig bijgestuurd en ingevoerd worden dat ze voldoen aan volgende principes:

- Minimumdoelen versterken het leren van *alle* leerlingen.
- Minimumdoelen helpen *élk* kind te leren en zich te ontwikkelen volgens zijn of haar individuele behoeften, interesses en mogelijkheden.
- Minimumdoelen bouwen verder aan de evolutie naar 'scholen voor iedereen'. Er ligt een kans om de invoering van minimumdoelen en de start van inspiratiescholen te linken aan de start van pioniersscholen.
- Minimumdoelen houden rekening met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Ook voor leerlingen met een individueel

aangepast curriculum (IAC) moeten minimumdoelen voldoende herkenbaar en na te streven zijn.

Gelijke onderwijskansen in een inclusief onderwijssysteem

Minimumdoelen kunnen enkel emanciperend werken binnen een inclusief onderwijssysteem. Bovendien moet gemonitord worden of de nieuwe minimumdoelen geen negatieve impact hebben op gelijke onderwijskansen en leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

- ✓ Veranker minimumdoelen in inclusief onderwijsbeleid. Koppel de invoering van minimumdoelen expliciet aan de uitbouw van 'scholen voor iedereen'. Benut de kans om de opstart van inspiratie- en pioniersscholen met elkaar te verbinden.
- ✓ Monitor en evalueer systematisch de effecten. Volg de impact van de minimumdoelen op gelijke onderwijskansen, leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en het aantal leerlingen dat een getuigschrift behaalt. Ontwikkel hiervoor duidelijke indicatoren en transparante rapportering.
- ✓ Stuur het beleid tijdig bij en voer een impactanalyse uit na elke implementatiefase. Pas minimumdoelen aan wanneer blijkt dat ze onbedoelde negatieve effecten hebben, zoals uitsluiting of segregatie.
- ✓ Voorzie een verplichte opleiding in inclusief onderwijs voor alle onderwijzende en niet-onderwijzende personeelsleden, zoals aanbevolen door het VN-Comité (2024).

Vroegtijdige interventie

Bij vroegtijdige interventie wordt snel ingegrepen om leer- of ontwikkelingsproblemen te voorkomen of te beperken. Landen die pas ingrijpen wanneer er zich problemen stellen, zien een relatief toenemend aantal leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

- ✓ Voorkom leer- of ontwikkelingsproblemen door in te zetten op universeel ontwerp. Handel proactief en zet in op vroegtijdige interventie als structureel onderdeel van onderwijs.
- ✓ Gebruik individuele ontwikkelingsplannen voor alle leerlingen om leer- en ontwikkelingsachterstanden in een pril stadium vast te stellen en pedagogische richtlijnen op te nemen, zonder stigma.

Haalbare en inclusieve minimumdoelen

Verschillende onderwijsverstrekkers uitten hun bezorgdheid over de haalbaarheid van minimumdoelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. NOOZO sluit zich daarbij aan.

Sommige minimumdoelen zijn na te streven op populatieniveau. Dat betekent dat de meerderheid van de leerlingen de minimumdoelen zou moeten bereiken. Andere minimumdoelen zijn te bereiken op individueel niveau. Dat betekent dat elke leerling aan het einde van het zesde leerjaar deze moet behalen. NOOZO vindt dit niet in elke situatie haalbaar voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

- ✓ Waarborg dat minimumdoelen haalbaar zijn voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, zowel bij IAC-trajecten als bij flexibele leertrajecten.
- ✓ Streef alle minimumdoelen steeds op populatieniveau na en niet op individueel niveau.

Onderwijstijd

De opgestelde minimumdoelen mogen maximaal 70 procent van de totale lestijd in beslag nemen. De overige 30 procent biedt scholen de ruimte om leerplannen autonoom af te stemmen op het pedagogisch project van de onderwijsverstrekker en op de specifieke context van de school. NOOZO is bezorgd over de haalbaarheid van de minimumdoelen binnen de voorziene onderwijstijd van 70 procent, in het bijzonder voor de inclusie van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

- ✓ Waarborg dat de 70/30-regel voldoende ruimte laat voor differentiatie, aangepaste didactiek en inclusieve leerstrategieën.
- ✓ Zorg dat minimumdoelen ingebed worden in een sterk pedagogisch-didactisch kader, met inbegrip van de voorziene ondersteuning via verhoogde zorg, onder andere door het consequent toepassen van redelijke aanpassingen. Versterk pedagogisch-didactisch handelen en differentiatie in de klaspraktijk via een aanpak van evidence-informed werken.

Aangepast en gedifferentieerd evaluatiebeleid

In het Vlaamse onderwijs ligt de focus momenteel vooral op toetsen wat geleerd is (summatieve evaluatie), in plaats van op toetsen om beter te leren (formatieve evaluatie). Uit onderzoek van het Steunpunt voor Onderwijsonderzoek blijkt dat de huidige praktijk van evaluatie in het gewoon onderwijs de evolutie richting meer inclusief onderwijs in de weg staat.

- ✓ Versterk bij de invoering van minimumdoelen een geïntegreerd, formatief en talentgericht evaluatiebeleid dat oog heeft voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.
- ✓ Evalueer alle minimumdoelen enkel op populatieniveau, zodat het voor de klassenraad eenvoudiger wordt om te beslissen of een leerling het getuigschrift basisonderwijs al dan niet toegekend krijgt.
- ✓ Zet pedagogische begeleidingsdiensten in bij de ondersteuning van scholen om evaluatie bij minimumdoelen te verbinden met zorg- en ondersteuningsbeleid, ouder- en leerlingen betrokkenheid, professionalisering, taalbeleid en kwaliteitszorg.

Versterking brede basiszorg, verhoogde zorg en leersteun

Uit onderzoek van de Karel de Grote Hogeschool en de Universiteit Antwerpen blijkt dat er bij leerkrachten heel wat onduidelijkheid heerst rond de afbakening en invulling van brede basiszorg,

verhoogde zorg en uitbreiding van zorg. Daarnaast is er een onduidelijke rol- en taakverdeling.

- ✓ Maak onderwijsactoren meer handelingsbekwaam door gerichte professionalisering in differentiatie en evaluatie, met specifieke aandacht voor versterking van brede basiszorg en verhoogde zorg.
- ✓ Bouw een duidelijker omschreven kader uit met specifieke rol- en taakverdeling bij verhoogde zorg, zodat scholen de juiste balans kunnen vinden tussen brede basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg.
- ✓ Laat leersteuncentra nog actiever inzetten op de coachende rol en vaardigheden van hun leerondersteuners ter versterking van de handelingsbekwaamheid van leraren.
- ✓ Voorzie extra middelen voor professionalisering van onderwijsactoren en leersteun, zodat minimumdoelen duurzaam en op maat, mét aandacht voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, kunnen worden ingevoerd.

Minimumdoelen in de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal

In de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal worden voor de leergebieden Vlaamse Gebarentaal en dovencultuur nog steeds de ontwikkelingsdoelen uit het buitengewoon onderwijs (type 7) gebruikt. NOOZO vraagt om bij de invoering van de nieuwe minimumdoelen bijzondere aandacht te besteden aan de taalafdeling Nederlands-VGT.

- ✓ Onderzoek op welke manier de nieuwe minimumdoelen zullen worden toegepast binnen de taalafdeling Nederlands-VGT.
- ✓ Evalueer de impact van de invoering van minimumdoelen op de haalbaarheid van het behalen van het getuigschrift lager onderwijs binnen een taalafdeling Nederlands-VGT.
- ✓ Ontwikkel een set van minimumdoelen specifiek voor Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur. Werk hiervoor samen met

leerkrachten VGT en Dovencultuur, de dovengemeenschap en organisaties met expertise zoals het Vlaamse Gebarentaal Centrum en Doof Vlaanderen.

2. Situering

Het decreet tot wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997ⁱ, gaat over het vastleggen van de minimumdoelen in het basisonderwijs.

Al enkele jaren wijzen internationale peilingen op een dalende trend in de prestaties van Vlaamse leerlingen voor taal en wiskunde. De Vlaamse regering maakt er een beleidsprioriteit van om deze negatieve evolutie te keren door werk te maken van kwaliteitsvolle minimumdoelen die bijdragen aan een kennisrijk curriculum of onderwijsprogramma.

De **expertgroep** onder leiding van Daniel Muijs werkte een voorstel voor minimumdoelen in het (buitengewoon) basisonderwijs uit.

Onderwijsverstrekkers en strategische adviesraden (SERV en VLOR) brachten advies uit over de ontwerpversie. Op basis van die adviezen werd de set inhoudelijk herwerkt en bijgestuurd. Op 16 juli keurde het Vlaams Parlement het voorstel van decreet definitief goed. De minimumdoelen daarin zijn uitgebreider en gedetailleerder dan de eindtermen en ontwikkelingsdoelen die momenteel van toepassing zijn voor het basisonderwijs.

De minimumdoelen zijn voornamelijk gebaseerd op een **kennisrijk en breed curriculum** met een **sterke focus op Nederlands en Wiskunde** en met daarnaast ook aandacht voor **Wetenschap en Techniek** (de STEM-vakken). Kennisrijk wil zeggen dat het gaat om overdracht van diepgaande en feitelijke kennis vanuit de vakdisciplines. De idee erachter is dat leerlingen eerst voldoende kennis moeten verwerven, om die daarna te kunnen toepassen en verbanden te kunnen leggen.

De minimumdoelen zijn verder aangevuld met **leerondersteunende vaardigheden** die leerlingen moeten **helpen efficiënter te leren**. Voor het eerst is er ook expliciete aandacht voor **ICT, attitudes en sociaal gedrag**.

Elke school heeft de opdracht om de minimumdoelen rond feitelijke kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes bij de leerlingen **op populatieniveau na te streven of te bereiken**. Op populatieniveau betekent hier dat het niet gaat om het behalen van de minimumdoelen door elke individuele leerling, maar dat de school als geheel moet zorgen dat de meeste leerlingen of de groep leerlingen in het algemeen die doelen bereikt. Het gaat dus om de resultaten van de leerlingengroep als populatie, niet om elk afzonderlijk kind. De minimumdoelen voor Wiskunde en Nederlands worden aan het einde van het zesde jaar lager onderwijs vastgelegd **op individueel niveau**. Deze minimumdoelen moeten bereikt worden door iedere individuele leerling aan het einde van het basisonderwijs.

Er is een **gemeenschappelijk doelenkader** uitgewerkt voor zowel het gewoon als het buitengewoon onderwijs. De minimumdoelen dienen eveneens **als basis voor het Individueel Aangepast Curriculum** (IAC). Dit gedeeld doelenkader zou het voordeel moeten opleveren dat het voor leerlingen eenvoudiger wordt om te bewegen tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs.

De geformuleerde minimumdoelen zijn van toepassing op het derde jaar kleuteronderwijs, het vierde jaar lager onderwijs of het einde van het lager onderwijs.

De minimumdoelen zijn wettelijk vastgelegd in het decreet basisonderwijs en stapsgewijs ingevoerd. Vanaf 1 september 2026 worden de doelen voor Nederlands, Wiskunde en Wetenschappen en Techniek verplicht van kracht. Vanaf 1 september 2027 volgen de overige vakdisciplines. Scholen die er klaar voor zijn, kunnen al vanaf 1 september 2025 aan de slag met de invoering van de nieuwe minimumdoelen.

3. Randvoorwaarden

NOOZO deelt de overtuiging dat een **goed leerklimaat essentieel** is om tot leren te komen. Minimumdoelen leiden tot hoge verwachtingen. Zo worden er geen **te lage verwachtingen** gesteld, ook niet aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Dat draagt bij aan gelijke kansen en werkt emanciperend: leerlingen krijgen kansen om hun talenten te ontwikkelen. Uitdagende leerdoelen en kwalitatief onderwijs kunnen **maximaal kansen bieden** op volwaardige participatie in de samenleving.

Verder staan we principieel achter een gemeenschappelijk doelenkader voor gewoon en buitengewoon onderwijs. Op deze manier wordt eenzelfde taal gebruikt in beide onderwijsvormen. Het doel hiervan moet zijn dat dit effectief de beweging naar gewoon inclusief onderwijs verhoogt.

We delen echter de bezorgdheid van onderwijsverstrekkers en de Vlaamse Onderwijsraad dat hoge verwachtingen **enkel zinvol** zijn als ze **gepaard gaan met voldoende ondersteuning**. We vrezen dus dat de minimumdoelen **beperkend zullen werken als een aantal randvoorwaarden onvoldoende vervuld zijn, op vlak van:**

- gelijke onderwijskansen in een inclusief onderwijssysteem;
- vroegtijdige interventie;
- haalbaarheid en inclusieve minimumdoelen voor diverse leerlingengroepen;
- aangepast en gedifferentieerd evaluatiebeleid;
- versterking brede basiszorg, verhoogde zorg en leersteun.

4. Gelijke onderwijskansen in een inclusief onderwijssysteem

Minimumdoelen kunnen enkel emanciperend werken binnen een inclusief onderwijssysteem, in overeenstemming met artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap.

Artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap erkent het recht van personen met een handicap op onderwijs, zonder discriminatie en met gelijke kansen. Inclusief onderwijs waarborgt dat alle leerlingen, ook die met complexe of intensieve ondersteuningsnoden, recht hebben op kwaliteitsvol onderwijs **in hun eigen buurt**. Dit vraagt samenwerking in multidisciplinaire schoolteams met expertise uit diverse domeinen.

Daarnaast verplicht het VN-Verdrag Handicap staten om ervoor te zorgen dat leerlingen met een handicap de **praktische en sociale vaardigheden** ontwikkelen die hen in staat stellen **volwaardig en gelijkwaardig** deel te nemen aan het onderwijs en aan het sociale leven.

De invoering van minimumdoelen mag **geen nieuwe drempels** creëren. Ze mogen niet leiden tot een toename van zittenblijvers, meer leerlingen met een verslag of meer doorverwijzingen naar de B-stroom of het buitengewoon onderwijs. Even belangrijk is dat scholen het **inschrijvingsrecht respecteren** en in de toekomst geen leerlingen zullen weigeren (of weigeringen onder tafel doorvoeren) uit vrees voor lagere resultaten.

Bij de invoering van de minimumdoelen is er een gedoogperiode, of tijdelijke fase waarin scholen nog niet strikt worden beoordeeld op het volledig behalen van de minimumdoelen. Tijdens deze periode krijgen scholen de kans om hun onderwijspraktijk aan te passen en te verbeteren voordat formele inspectiebeoordelingen ingaan. Wij bevelen aan dat ook na de gedoogperiode scholen met een relatief groot aandeel leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, niet benadeeld worden door een ongunstig advies van de

onderwijsinspectie. De inspectieverslagen mogen daarbij niet uitsluitend gericht zijn op het behalen van minimumdoelen.

Daarom vraagt NOOZO dat de overheid de impact van de nieuwe minimumdoelen op gelijke onderwijskansen, leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en het aantal behaalde getuigschriften zorgvuldig monitort en evalueert.

Ten slotte moeten minimumdoelen bijdragen aan de **evolutie naar scholen voor iedereen**. Binnen een kennisrijk curriculum moeten minimumdoelen **élke leerling ondersteunen om te leren** en zich te ontwikkelen volgens eigen mogelijkheden, interesses en talenten. De invoering van minimumdoelen biedt kansen om de start van **inspiratiescholen** en **pioniersscholen** strategisch aan elkaar te koppelen.

Aanbevelingen

- ✓ Veranker minimumdoelen in inclusief onderwijsbeleid. Koppel de invoering van minimumdoelen expliciet aan de uitbouw van 'scholen voor iedereen'. Benut de kans om de opstart van inspiratie- en pioniersscholen met elkaar te verbinden.
- ✓ Monitor en evalueer systematisch de effecten. Volg de impact van de minimumdoelen op gelijke onderwijskansen, leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en het aantal leerlingen dat een getuigschrift behaalt. Ontwikkel hiervoor duidelijke indicatoren en transparante rapportering.
- ✓ Stuur het beleid tijdig bij en voer een impactanalyse uit na elke implementatiefase. Pas minimumdoelen aan wanneer blijkt dat ze onbedoelde negatieve effecten hebben, zoals uitsluiting of segregatie.
- ✓ Voorzie een verplichte opleiding in inclusief onderwijs voor alle onderwijzende en niet-onderwijzende personeelsleden, zoals aanbevolen door het VN-Comité in 2024.

5. Vroegtijdige interventie

Het Kind- en Jongereneffectenrapport (JoKER) bij het voorstel van decreet benadrukt dat het positief is dat ontwikkelingsachterstanden sneller opgespoord en gericht geremedieerd kunnen worden via tussentijdse ijkmomenten in de derde kleuterklas, het vierde en zesde leerjaar van het basisonderwijs.

NOOZO meent dat nog beter ingezet kan worden op vroegtijdige interventie, waarbij snel wordt ingegrepen om leer- of ontwikkelingsproblemen te voorkomen of te beperken. Een gangbare strategie is om problemen in het basis- en lager secundair onderwijs pas aan te pakken zodra ze zich voordoen, in plaats van de problemen te proberen voorkomen.ⁱⁱ Landen die deze strategie hanteren, zien een relatief toenemend aantal leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften gedurende de hele basis- en lager secundaire schooltijd. In het Fins onderwijsmodel wordt vroegtijdige interventie **niet als remediëring achteraf** gezien, maar als een proactief en ingebouwd onderdeel van het onderwijs zonder stigma. Vroegtijdige interventie stelt mogelijke leer- en ontwikkelingsachterstanden al in een pril stadium vast tijdens de voor- en vroegschoolse fase. Het centrale instrument hierbij is het **individueel ontwikkelingsplan**.

Naar Fins voorbeeld zou ook in Vlaanderen een onderzoek kunnen opgezet worden naar een individueel ontwikkelingsplan. **Elk kind** ontvangt zo een plan, ongeacht hun mogelijkheden. Dit individuele plan benoemt de interesses en sterke punten van het kind, samen met eventuele specifieke onderwijsbehoeften. Het bevat ook **pedagogische richtlijnen** om de doelen te bereiken die in het plan opgenomen zijn, en legt regelmatige evaluaties vast door de leerkracht, de ouders en het kind. Het doel van dit inclusieve proces is om ouders nauwer te betrekken bij het onderwijs van hun kinderen vanaf de kleuterscholen, en om kinderen zelf meer bewust te maken van de doelen en verantwoordelijkheden rond hun eigen leren.

Het voordeel hierbij is dat kinderen met specifieke onderwijsbehoeften op deze manier **niet dreigen uit te vallen**, maar mee kunnen groeien in een inclusief onderwijssysteem en verantwoordelijkheid krijgen over hun eigen leerproces.

Aanbevelingen

- ✓ Gebruik individuele ontwikkelingsplannen voor alle leerlingen om leer- en ontwikkelingsachterstanden in een pril stadium vast te stellen en pedagogische richtlijnen op te nemen, zonder stigma.
- ✓ Voorkom leer- of ontwikkelingsproblemen door in te zetten op universeel ontwerp. Handel proactief en zet in op vroegtijdige interventie als structureel onderdeel van onderwijs.

6. Haalbare en inclusieve minimumdoelen

NOOZO waardeert dat minimumdoelen in de kleuterschool enkel op populatieniveau gelden, maar vreest ongewenste neveneffecten: kleuters ontwikkelen zich in **verschillend tempo** en hun **specifieke onderwijsbehoeften zijn vaak nog onduidelijk**. Een te sterke focus op Nederlands zonder inclusieve en meertalige didactiek sluit leerlingen uit die de schooltaal nog onvoldoende beheersen. Door minimumdoelen vast te leggen op bepaalde leeftijdsfasen houden ze weinig rekening met **verschillende ontwikkelingsniveaus** van individuele leerlingen.

Verschillende onderwijsverstrekkers uitten reeds hun bezorgdheid over de haalbaarheid van minimumdoelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en/of een andere thuistaal. Bovendien blijkt uit een bevraging van de Onderwijsvereniging van Steden en Gemeenten (OVSG)ⁱⁱⁱ bij scholenteams uit het basisonderwijs dat **91 procent van de respondenten** de minimumdoelen **niet haalbaar** acht voor leerlingen in het buitengewoon onderwijs.

De minimumdoelen zijn voornamelijk gebaseerd op een kennisrijk en breed curriculum, met naast Nederlands en wiskunde ook geschiedenis, aardrijkskunde, wetenschappen en techniek. NOOZO keurt een al te sterke nadruk op cognitieve doelen af en betreurt dat meer praktijkgerichte vaardigheden steeds minder aandacht krijgen in het onderwijs. Ook de vakdiscipline attitudes bevatten eerder kenniselementen dan dat het gaat om echte 'attitudes'.

Een **goed evenwicht** tussen kennis, vaardigheden en sociaal-relatieve competenties is essentieel om de talenten van een diverse leerlingenpopulatie te ontwikkelen en hun interesses blijvend te stimuleren. Enkele onderwijsversterkers stellen bovendien dat de vrijheid om projectmatig en ervaringsgericht te werken onder druk komt te staan.^{iv}

In de memorie van toelichting bij het voorstel van decreet^v wordt toegelicht dat feitelijke kennis niet bereikt wordt door te memoriseren, maar door te automatiseren. "Daarbij maakt een leerling zich een strategie eigen, die hij steeds opnieuw oefent en verkort. Op een gegeven moment gaat dit proces zo snel dat een leerling het antwoord paraat ter beschikking heeft." Juist dit automatiseren van leerstof is bij leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften niet vanzelfsprekend.

Automatisatieproblemen zijn hardnekkige problemen met het automatisch of vlot gebruiken van aangeleerde vaardigheden, vaak voorkomend bij leerstoornissen zoals dyslexie (lezen en spellen) en dyscalculie (rekenen). Automatisatieproblemen gaan ook samen met andere ontwikkelingsstoornissen, zoals ADHD, dyspraxie (DCD), autisme (ASS) of ontwikkelingsdysfasie (OD) en taalontwikkelingsstoornis (TOS) wat de problemen complexer maakt.

Leerlingen met een GC-en IAC-verslag zullen nood hebben aan extra ondersteuning (waaronder paramedische, pedagogische en andere vormen van ondersteuning), aangepaste leerstrategieën en evaluatiemethoden, geïntegreerd taalonderwijs, flexibele leertrajecten en redelijke aanpassingen (bijvoorbeeld REDICODIS-maatregelen).

De minimumdoelen moeten binnen een IAC-traject haalbaar blijven, ook voor leerlingen met een verstandelijke handicap of complexe en intensieve ondersteuningsnood. Binnen deze minimumdoelen moeten **voldoende aanknopingspunten** zijn om doelen op maat te formuleren. Voor leerlingen met een disharmonisch ontwikkelingsprofiel, een verstandelijke of sensomotorische handicap bieden de minimumdoelen weinig houvast. Vooral voor leerlingen met een IAC-verslag type 2 is er behoefte aan **meer duidelijke richtlijnen** binnen het volledige curriculum, gericht op maatschappelijke participatie en functionaliteit^{vi}.

De minimumdoelen afstemmen op de specifieke onderwijsbehoeften voor de doelgroep buitengewoon onderwijs type 2 zal bijzondere aandacht vereisen. Een IAC-traject zal nog meer expertise vragen van de klassenraad om weloverwogen keuzes te maken, de minimumdoelen te 'vertalen' naar haalbare doelen, de nodige inzet van didactische hulpmiddelen te ontwikkelen, en stappen in het leerproces te bepalen.

Aanbevelingen

- ✓ Waarborg dat minimumdoelen haalbaar zijn voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, zowel bij IAC-trajecten als bij flexibele leertrajecten.
- ✓ Streef alle minimumdoelen steeds op populatieniveau na en niet op individueel niveau.

7. Onderwijstijd

In het voorstel van decreet^{vii} wordt de 70/30-regel toegepast. De minimumdoelen vormen de basis voor het curriculum waarop leerplannen worden opgesteld. De opgestelde minimumdoelen mogen maximaal 70 procent van de totale lestijd in beslag nemen. De overige 30 procent biedt scholen de ruimte om leerplannen autonoom af te stemmen op het pedagogisch project van de onderwijsverstrekker en op de specifieke context van de school.

Onderwijspraktijken verschillen immers van school tot school, afhankelijk van pedagogische visie, doelgroep, teamcompetenties en schoolcontext.

Voor ICT, leren-leren en de leerondersteunende, persoonsvormende en socialiserende vaardigheden wordt weinig onderwijstijd (slechts 0,5 procent) voorzien. Deze minimumdoelen moeten vakoverschrijdend en geïntegreerd behandeld worden. Voor sommige leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zullen deze minimumdoelen extra uitdagend zijn en de **nodige (les)tijd en begeleiding** vragen.

NOOZO is bezorgd over de **haalbaarheid van de minimumdoelen binnen de voorziene onderwijstijd** van 70 procent, in het bijzonder voor de inclusie van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Om álle leerlingen mee op de kar te krijgen, moet er binnen die onderwijstijd **voldoende ruimte** blijven voor **differentiatie** en het toepassen van **aangepaste didactiek, materialen en leerstrategieën zoals bedoeld in brede basiszorg en verhoogde zorg**. De hoeveelheid leerinhouden die de nieuwe minimumdoelen met zich meebrengen en die binnen de beschikbare lestijd behandeld moet worden, mag er niet voor zorgen dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften achterop raken.

Evidence-informed werken kan hier het pedagogisch-didactisch handelen versterken. Het combineert wetenschappelijke kennis met gegevens uit de eigen schoolcontext en de inbreng van eigen expertise. Leraren maken daarin weloverwogen keuzes die passen bij hun specifieke context, zodat deze optimaal bijdraagt aan de leerontwikkeling van alle leerlingen.

Ook **andere vormen** van leren, zoals werken binnen de zone van naaste ontwikkeling of via peers, moeten blijvend aandacht krijgen.

Aanbevelingen

- ✓ Waarborg dat de 70/30-regel voldoende ruimte laat voor differentiatie, aangepaste didactiek en inclusieve leerstrategieën.
- ✓ Zorg dat minimumdoelen ingebed worden in een sterk pedagogisch-didactisch kader, met inbegrip van de voorziene ondersteuning via verhoogde zorg, onder andere door het consequent toepassen van redelijke aanpassingen. Versterk pedagogisch-didactisch handelen en differentiatie in de klaspraktijk via een aanpak van evidence-informed werken.

8. Aangepast en gedifferentieerd evaluatiebeleid

NOOZO verwelkomt een gemeenschappelijk doelenkader voor gewoon en buitengewoon onderwijs, maar dit vraagt ook een **vernieuwd evaluatiebeleid** dat leer- en ontwikkelingskansen vergroot en (de beweging naar) inclusief onderwijs ondersteunt.

Vandaag worden doelen in het buitengewoon (ontwikkelingsdoelen) en gewoon onderwijs (eindtermen) verschillend geëvalueerd. In het buitengewoon onderwijs gebeurt evaluatie in functie van het individueel handelingsplan (IHP) of het zorgplan van de leerling. Het accent ligt niet (altijd) op eindtermen, maar op **haalbare, persoonlijke doelen en vooruitgang** binnen de mogelijkheden van de leerling.

Uit onderzoek^{viii} van het Steunpunt voor Onderwijsonderzoek blijkt dat het evaluatiebeleid in zowel het basis- als het secundair onderwijs in Vlaanderen **te weinig bijdraagt aan het vergroten van de leer- en ontwikkelingskansen** van alle leerlingen.

Evaluatie en oriëntatie wordt vaak gestuurd door **deficit-denken**: de leerlingen wordt voornamelijk bekeken op wat ze niet kunnen, niet weten of niet hebben, in plaats van op hun mogelijkheden en sterke punten. Ze worden pas georiënteerd als het niet lukt in de huidige onderwijsvorm.

De oriëntering van leerlingen wordt sterk gestuurd door het **waterval-denken**, waarbij eerder de cognitieve prestaties een rol spelen in plaats van de talenten en interesses van leerlingen. De **oorzaak van leerproblemen** wordt zo bij de **leerling zelf** of bij zijn thuissituatie gezocht, en niet bij de manier waarop de school, de leerkracht of het systeem kansen kan creëren. Leerlingen worden op deze manier bijvoorbeeld sneller doorverwezen naar B-stroom. De oriëntering gebeurt daardoor meestal vanuit het idee dat een leerling de A-stroom niet aankan of de einddoelen van het basisonderwijs niet heeft bereikt. De B-stroom fungeert zo vooral als **remediëringstraject**, en zelden als een **positieve, bewuste keuze** die vertrekt vanuit de sterktes en talenten van de leerling.^{ix}

De focus ligt momenteel vooral op **toetsen wat geleerd is** (summatieve evaluatie) in plaats van op **toetsen om beter te leren** (formatieve evaluatie). Daardoor zetten leerkrachten minder in op differentiatie en worden leerlingen te weinig betrokken bij het evaluatieproces. Evaluatie staat zo los van de lespraktijk, waardoor leer- en ontwikkelingskansen eerder verkleind worden dan vergroot. Sterker nog: de onderzoekers concluderen dat de huidige praktijk van evaluatie in het gewoon onderwijs de **evolutie richting meer inclusief onderwijs in de weg staat**^x.

Ook uit onderzoek van de Karel de Grote Hogeschool en de Universiteit Antwerpen^{xi} blijkt een belangrijke nood bij onderwijsprofessionals naar kennis en vaardigheden rond evaluatie. Onderwijsactoren geven aan **onvoldoende vertrouwd** te zijn met diverse vormen van formatieve en summatieve evaluatie, afgestemd op leerinhouden en leerdoelen. Ze missen methodieken om gedifferentieerd te evalueren en om tijdens de les het leerproces van leerlingen op te volgen (formatief handelen). Daardoor kunnen zij moeilijk bepalen in welke mate leerlingen de leerstof begrijpen of beheersen. Ze ontbreken handvatten om hieruit gerichte differentiërende maatregelen te nemen of lessen bij te sturen.

In het voorstel van decreet is aandacht voor de autonomie van de klassenraad: "De klassenraad kan oordelen dat een leerling het

getuigschrift basisonderwijs kan verkrijgen zonder dat de betrokken leerling elk minimumdoel op individueel niveau heeft bereikt.” Maar de manier waarop minimumdoelen bij leerlingen met een GC-verslag of IAC-verslag **gedispenseerd, geremedieerd of gecompenseerd** mogen worden, is **allerminst duidelijk**. Op welke manier kan dit correct geregistreerd en meegenomen worden in de evaluatie?

Dit staat in directe relatie tot de verdere invoering van de minimumdoelen. Zonder formatieve evaluatiepraktijken, de juiste didactische instrumenten en een duidelijk kader rond redelijke aanpassingen kunnen scholen moeilijk inzetten op optimale leer- en ontwikkelingskansen of bepalen welke leerlingen op voldoende wijze de minimumdoelen behalen.

Nu minimumdoelen op populatieniveau in het vierde leerjaar worden getoetst, bestaat ook het risico dat scholen leerlingen die de leeftijd van 12 jaar hebben bereikt sneller naar B-stroom verwijzen, in plaats van in te zetten op de groeikansen van leerlingen. Een **positieve, talentgerichte benadering** waarbij op zoek gegaan wordt naar het potentieel van de leerling, komt daarentegen beter tegemoet aan het creëren van maximale leer- en ontwikkelingskansen^{xii}.

NOOZO pleit ervoor dat de invoering van minimumdoelen gepaard gaat met het versterken van een geïntegreerd, formatief en talentgericht evaluatiebeleid. Pedagogisch begeleiders kunnen scholen daarbij proactief ondersteunen. Naast hulp bij het opstellen van nieuwe leerplannen, kunnen ze samen inzicht brengen in het bestaande evaluatiebeleid. Zo kunnen leemtes opgespoord en systematisch aangepakt worden.

Evaluatiebeleid raakt vele aspecten van het schoolbeleid. Onderzoek toont dat een samenhangend evaluatiebeleid vaak ontbreekt^{xiii}. Pedagogisch begeleiders dienen daarom scholen te ondersteunen bij het koppelen van evaluatiebeleid aan zorgbeleid, ouder- en leerlingenbetrokkenheid, professionaliseringsbeleid,

taalbeleid en kwaliteitszorg. Op deze manier worden de leer- en ontwikkelingskansen van alle leerlingen maximaal benut.

Aanbevelingen

- ✓ Versterk bij de invoering van minimumdoelen een geïntegreerd, formatief en talentgericht evaluatiebeleid dat oog heeft voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.
- ✓ Evalueer alle minimumdoelen enkel op populatieniveau, zodat het voor de klassenraad eenvoudiger wordt om te beslissen of een leerling het getuigschrift basisonderwijs al dan niet toegekend krijgt.
- ✓ Zet pedagogische begeleidingsdiensten in bij het ondersteunen van scholen om evaluatie bij minimumdoelen te verbinden met zorg- en ondersteuningsbeleid, leerling- en ouderbetrokkenheid, professionalisering, taalbeleid en kwaliteitszorg.

9. Versterking brede basiszorg, verhoogde zorg en leersteun

De invoering van inhoudsrijke minimumdoelen is een ingrijpende hervorming die **tijd en professionalisering** vraagt van schoolteams en leerondersteuners. Zij zullen zich niet alleen de nieuwe minimumdoelen en leerplannen eigen moeten maken, maar zich ook verder moeten versterken in het differentiëren en gericht inspelen op uiteenlopende onderwijsnoden. Dit laatste mag geen lagere prioriteit innemen. Hiermee komen ze tegemoet aan de hogere verwachtingen rond leerprestaties van alle leerlingen. Dat vraagt professionalisering, overlegmomenten binnen het team en nauwe samenwerking met leerondersteuners. Hoge verwachtingen vergen dus een versterking van brede basiszorg en verhoogde zorg.

Uit onderzoek^{xiv} naar 'Kennishiaten in de brede basiszorg en verhoogde zorg' van de Karel de Grote Hogeschool en de Universiteit Antwerpen, blijkt dat er bij leerkrachten heel wat

onduidelijkheid heerst rond de **afbakening en invulling** van brede basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg. Onderwijsactoren worstelen met vragen als: welke acties behoren tot brede basiszorg en waar begint verhoogde zorg? Ook bestaat er onzekerheid over welke aanpassingen als 'redelijk' kunnen worden beschouwd.

Deze onduidelijkheden ondermijnen de consistentie van het zorgcontinuüm en **creëren handelingsverlegenheid** bij leraren en scholen.

Daarnaast is er een **onduidelijke rol- en taakverdeling** binnen zorgverlening. Leraren vragen zich af waar hun verantwoordelijkheid stopt en wanneer andere actoren (zoals CLB-medewerkers of leerondersteuners) moeten worden ingeschakeld. CLB-coördinatoren geven tegelijk aan dat scholen te snel willen overschakelen naar uitbreiding van zorg, terwijl nog onvoldoende stappen zijn gezet binnen brede basiszorg en verhoogde zorg. Bovendien leven er uiteenlopende verwachtingen: leraren verwachten vaak dat ondersteuners rechtstreeks met leerlingen werken, terwijl ondersteuners hun rol eerder zien in het versterken van leraren en schoolteams.

Het rapport Erkenningsonderzoeken naar leersteuncentra 2023-2024^{xv} toont echter dat de ondersteuningsvraag van scholen bij leerondersteuners naar brede basis- en verhoogde zorg nu al sterk gestegen is, ten koste van ondersteuning voor redelijke aanpassingen bij uitbreiding van zorg.

De invoering van nieuwe minimumdoelen zal de **druk op lerarenteams en leerondersteuners** alleen maar verder doen toenemen.

Deze knelpunten tonen duidelijk de nood aan een versterking van de brede basiszorg en de fase van verhoogde zorg. Een goed uitgebouwd en duidelijk omschreven kader van verhoogde zorg kan:

- duidelijkheid scheppen over verantwoordelijkheden en rolverdeling tussen actoren;
- scholen helpen de juiste balans te vinden tussen basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg;
- de handelingsbekwaamheid vergroten om tegemoet te komen aan de diverse onderwijsbehoeften van leerlingen.

Leersteuncentra kunnen nog actiever inzetten op de coachende rol en vaardigheden van hun leerondersteuners ter versterking van de handelingsbekwaamheid van leraren.

Aanbevelingen

- ✓ Maak onderwijsactoren meer handelingsbekwaam door gerichte professionalisering in differentiatie en evaluatie, met specifieke aandacht voor versterking van brede basiszorg en verhoogde zorg.
- ✓ Bouw een duidelijker omschreven kader uit met specifieke rol- en taakverdeling bij verhoogde zorg, zodat scholen de juiste balans kunnen vinden tussen brede basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg.
- ✓ Laat leersteuncentra nog actiever inzetten op de coachende rol en vaardigheden van hun leerondersteuners ter versterking van de handelingsbekwaamheid van leraren.
- ✓ Voorzie extra middelen voor professionalisering van onderwijsactoren en leersteun, zodat minimumdoelen duurzaam en op maat, mét aandacht voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, kunnen worden ingevoerd.

10. Minimumdoelen in de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal

De taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal maakt sinds enkele jaren inclusief onderwijs mogelijk voor zowel dove of slechthorende leerlingen als horende leerlingen.

Leerlingen in de taalafdeling kunnen, net als andere leerlingen in het gewoon onderwijs, een diploma basisonderwijs behalen. Het decreet laat toe aan dove en slechthorende leerlingen om bepaalde ontwikkelingsdoelen en eindtermen niet te moeten bereiken. De klassenraad kan na toestemming van de ouders beslissen of er kan worden afgeweken voor taalvakken als Nederlands en Frans inzake luisteren en spreken.

De Vlaamse regering beloofde om aangepaste onderwijsdoelen te ontwikkelen voor de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal. In afwachting van deze onderwijsdoelen werd beslist om tijdelijk de ontwikkelingsdoelen uit het buitengewoon onderwijs (type 7) over Vlaamse Gebarentaal en dovencultuur over te nemen als eindtermen voor het lager onderwijs.

Vandaag stellen we vast dat de eindtermen Vlaamse Gebarentaal en dovencultuur nog steeds niet ontwikkeld zijn.

Momenteel worden voor de leergebieden **Vlaamse Gebarentaal** en **dovencultuur** nog steeds de **ontwikkelingsdoelen uit het buitengewoon onderwijs** gebruikt. Dit komt de kwaliteit van onderwijs op vlak van Vlaamse Gebarentaal en dovencultuur niet ten goede. De overname van type 7 ontwikkelingsdoelen houdt een minderwaardige status van de Vlaamse Gebarentaal in stand. Samen met de **eindtermen van het gewoon basisonderwijs** vormen deze de basis voor het curriculum van de taalafdeling Nederlands-VGT. Dit curriculum wordt als **volwaardig** beschouwd en maakt het mogelijk dat leerlingen in deze taalafdeling een **getuigschrift lager onderwijs** behalen.

Op termijn zullen de huidige ontwikkelingsdoelen van het buitengewoon onderwijs vervangen worden door een gemeenschappelijk doelenkader voor zowel gewoon als buitengewoon onderwijs.

Wij vragen de Vlaamse overheid om **bij de invoering van de nieuwe minimumdoelen** bijzondere aandacht te besteden aan de taalafdeling Nederlands-VGT.

Concreet vragen wij om te onderzoeken:

- **op welke manier** de nieuwe minimumdoelen zullen worden toegepast in de taalafdeling Nederlands-VGT;
- **welke gevolgen** dit kan hebben voor de haalbaarheid van het behalen van het getuigschrift lager onderwijs;
- **hoe** de nieuwe minimumdoelen binnen een kennisrijk en breed curriculum zich zullen verhouden tot de specifieke doelen van de taalafdeling.

Verder vragen we een **set van minimumdoelen specifiek voor Vlaamse Gebarentaal en dovencultuur** uit te werken ter vervanging van de ontwikkelingsdoelen type 7. Voor de uitwerking van deze minimumdoelen is het aangewezen om samen te werken met leerkrachten VGT en dovencultuur, de dovengemeenschap en organisaties met expertise zoals het Vlaamse Gebarentaal Centrum en Doof Vlaanderen.

Ook het **Europees Referentiekader (ERK)** voor moderne talen wijst de weg in de leerplannen. Het beschrijft op zes niveaus wat je in een taal precies moet kunnen om aan te tonen dat je deze taal op een bepaald niveau beheerst. Dit Europees Referentiekader (ERK) werd **aangepast voor gebarentalen** (via het project PRO-Sign). Dat referentiekader kan dienen voor de onderwijsinspectie om een **eigen referentiekader** uit te werken om toezicht te houden op de **kwaliteit van het onderwijsaanbod in Vlaamse Gebarentaal**.

Aanbevelingen

- ✓ Onderzoek op welke manier de nieuwe minimumdoelen zullen worden toegepast binnen de taalafdeling Nederlands-VGT.

- ✓ Evalueer de impact van de invoering van minimumdoelen op de haalbaarheid van het behalen van het getuigschrift lager onderwijs binnen een taalafdeling Nederlands-VGT.
- ✓ Ontwikkel een set van minimumdoelen specifiek voor Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur. Werk hiervoor samen met leerkrachten VGT en Dovencultuur, de dovengemeenschap en organisaties met expertise zoals het Vlaamse Gebarentaal Centrum en Doof Vlaanderen.

11. Begrippenlijst

Curriculum: is een leerprogramma of leerplan van een school of opleiding waarin een opsomming staat van de leerstof en doelen die behaald dienen te worden.

Disharmonisch ontwikkelingsprofiel: is een situatie waarbij verschillende aspecten van iemands ontwikkeling, zoals verstandelijke, sociale, emotionele en fysieke ontwikkeling niet in evenwicht zijn. Door dit verschil bestaat het risico op zowel over- als onderschatting.

Dovencultuur: verwijst naar de culturele en sociale gemeenschap van dove mensen. Doofheid is niet alleen een medische aandoening, maar ook een culturele identiteit voor veel dove mensen. Dovencultuur heeft zijn eigen taal, waarden, tradities en gemeenschapsnormen die uniek zijn voor dove mensen.

Eindtermen: zijn beknopte omschrijvingen van de kennis, inzichten en vaardigheden waarover een leerling of student aan het eind van een opleiding minimaal over zou moeten beschikken. Het streefdoel van wat een leerling of student kent, snapt en kan na voltooiing van een opleiding.

Evidence informed werken: is het verbeteren van onderwijs op basis van kennis uit (praktijk)onderzoek én kennis van de eigen onderwijspraktijk. Scholen en leraren werken evidence-informed wanneer zij beide bronnen bewust combineren om hun onderwijs te versterken.

GC-verslag of verslag gemeenschappelijk curriculum: geeft recht op leersteun in de fase 'uitbreiding van zorg' aan leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum volgen.

Handelingsgericht werken: is een systematische aanpak binnen onderwijs om leerlingen doelgericht en planmatig te ondersteunen. Het handelingsgericht werken biedt een gezamenlijk kader voor wie betrokken is bij zorg op school: het schoolteam, het CLB, de

pedagogische begeleidingsdienst, de leersteuncentra en eventuele andere schoolexternen. Het onderwijs wordt op deze manier afgestemd op de specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen.

IAC-verslag (of individueel aangepast curriculum-verslag):

geeft toegang tot een individueel aangepast leerprogramma in gewoon en buitengewoon onderwijs.

Leersteun: is ondersteuning die de maximale ontplooiing, leerwinst, welbevinden, zelfredzaamheid en participatie bevordert van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewoon basis- en secundair onderwijs.

Leersteuncentrum: heeft de opdracht om leersteun te bieden aan scholen voor gewoon basis en secundair onderwijs. Dit gebeurt op basis van de ondersteuningsbehoeften van de leerling, van de leerkracht en van het schoolteam met een maximaal effect op de klasvloer.

Ontwikkelingsdoelen: zijn doelstellingen waar scholen bij hun leerlingen naar streven in het kleuteronderwijs en het buitengewoon onderwijs. Leerlingen die niet het gemeenschappelijk leerprogramma doorlopen maar een individueel leerprogramma doorlopen in het buitengewoon onderwijs moeten ontwikkelingsdoelen nastreven. De klassenraad selecteert de ontwikkelingsdoelen aangepast aan de noden en mogelijkheden van elke leerling.

Minimumdoelen: zijn de minimale eisen aan kennis, vaardigheden en attitudes die leerlingen aan het einde van een bepaalde onderwijsperiode moeten bereiken.

Pedagogische begeleidingsdiensten (PBD): ondersteunen de onderwijsinstellingen en centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's). Elke onderwijskoepel heeft een PBD. Zij staan in voor opdrachten die:

- het beleid van de school versterken;

- de professionalisering van het onderwijspersoneel bevorderen.

Specifieke onderwijsbehoeften: is extra hulp die een leerling nodig heeft om op school goed te kunnen leren. Dit komt omdat de standaardlessen niet genoeg zijn. Het doel is om met aangepaste ondersteuning en hulpmiddelen te zorgen dat zij hun leerdoelen kunnen bereiken.

Populativeniveau: doelen die niet op individueel gehaald moeten worden, maar dat een meerderheid van de leerlingen (populatie) moet bereiken.

Redelijke aanpassing: verandert iets aan een omgeving, waardoor die toch toegankelijk wordt voor een persoon met een handicap. Deze maatregel maakt het effect van de onaangepaste omgeving ongedaan waarmee een persoon met een handicap te maken krijgt. Binnen onderwijs zijn redelijke aanpassingen maatregelen die hindernissen wegnemen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zodat ze maximaal kunnen deelnemen aan de lessen op school.

ReDiCoDiS: is een verzamelnaam voor vier soorten maatregelendie scholen gebruiken om leerlingen met extra nodente helpen:

- remediëring: achterstanden wegwerken (bv. aangepaste oefeningen);
- differentiatie: de leerstof, lesaanpak en werkvormen aanpassen aan het niveau van de leerling;
- compensatie: hulpmiddelen geven (bv. meer tijd, voorleessoftware, hulpkaarten);
- dispenseren: bepaalde taken of onderdelen weglaten als ze te moeilijk of niet haalbaar zijn (bv. minder toetsen).++//

Zorgcontinuüm: is een kader voor het organiseren van een kwaliteitsvolle leerlingenondersteuning in het onderwijs, opgedeeld in fasen van steeds intensievere zorg. Het systeem begint met brede basiszorg (fase 0) voor alle leerlingen, gevolgd door

verhoogde zorg (fase 1) voor wie extra ondersteuning nodig heeft, en uitbreiding van zorg (fase 2) voor wie nog meer hulp vraagt, en uiteindelijk de meest intensieve zorg (fase 3).

12. Eindnoten

ⁱ Daniëls, K., H. Goeman, L. Vandromme, G. Vanryckegem, T. Seurs, G. Werbrouck, and P. Van Rompuy. Tekst aangenomen door de plenaire vergadering van het voorstel van decreet tot wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997, wat de vaststelling en inwerkingtreding van de minimumdoelen betreft (386 (2024–2025) – Nr. 13). Vlaams Parlement, 16 juli 2025.
<https://docs.vlaamsparlement.be/files/pfile?id=2195810>

ⁱⁱ Itkonen, Tiina, and Markku Jahnukainen. 2007. "An Analysis of Accountability Policies in Finland and the United States." *International Journal of Disability, Development and Education* 54, no. 1: 5–23.

ⁱⁱⁱ Onderwijs Vlaamse Steden en Gemeenten (OVSG), "Leerkrachten positief over nieuwe minimumdoelen, mits haalbare randvoorwaarden: Bevraging bij meer dan 700 onderwijsprofessionals" (rapport, Brussel, 16 juni 2025).
<https://www.ovsg.be/nieuws/leerkrachten-positief-over-nieuwe-minimumdoelen-mits-haalbare-randvoorwaarden>

^{iv} Daniëls, K., H. Goeman, L. Vandromme, G. Vanryckegem, T. Seurs, G. Werbrouck, and P. Van Rompuy. Voorstel van decreet tot wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997, wat de vaststelling en inwerkingtreding van de minimumdoelen betreft (386 (2024–2025) – Nr. 1). Vlaams Parlement, 18 juni 2025.
<https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1919739> Onderdeel Advies van het overleg kleine onderwijsverstrekkers.

^v Daniëls et al., Voorstel van decreet tot wijziging van het decreet basisonderwijs, 18 juni 2025.

^{vi} Onderwijsvereniging van Steden en Gemeenten (OVSG). Advies OVSG Minimumdoelen Basisonderwijs. Brussel: OVSG vzw, mei 2025. <https://www.ovsg.be>

^{vii} Daniëls et al., Voorstel van decreet tot wijziging van het decreet basisonderwijs, 18 juni 2025.

^{viii} Ysenbaert, J., Van Aevermaet, P., Van Houtte, M., Evaluatie en diversiteit in het basis- en secundair onderwijs (eindrapport), Steunpunt Onderwijs Onderzoek (SONO), 2020, geraadpleegd via <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?nr=12898>

^{ix} Van Peteghem, H., e.a., Naar krachtige leeromgevingen in de B-stroom, Brussel, 2020, geraadpleegd via <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?nr=24710>

^x Ysenbaert, Van Aevermaet, en Van Houtte, Evaluatie en diversiteit in het basis- en secundair onderwijs (eindrapport), 2020.

^{xi} De Neve, D., Van Mieghem, A., Struyf, E., Bodvin, K., & Vets, S. (2025). Kennishiaten in de brede basiszorg en verhoogde zorg: Een literatuurstudie, vragenlijstonderzoek en Delphi studie. Eindrapport februari 2025. Karel de Grote Hogeschool & Universiteit Antwerpen.

^{xii} Ysenbaert, Van Aevermaet, en Van Houtte, Evaluatie en diversiteit in het basis- en secundair onderwijs (eindrapport), 2020.

^{xiii} Ysenbaert, Van Aevermaet, en Van Houtte, Evaluatie en diversiteit in het basis- en secundair onderwijs (eindrapport),

2020.

^{xiv} De Neve et al., Kennishiaten in de brede basiszorg, 2025.

^{xv} Vlaamse Overheid. Erkenningsonderzoeken leersteuncentra 2023-2024: [macrorapport erkenningsonderzoeken leersteuncentra 2024](#)